

HISTORIOGRAFIA

LADISLAV TAJTÁK: „... *ABY SOM BOL ÚPRIMNÝ, NERÁD HOVORÍM O SVOJICH ROKOCH A NARODENINÁCH...*“¹

(27. APRÍL 1921 – 25. DECEMBER 2020)

PETER ŠVORC

ŠVORC, Peter. Ladislav Tajták: “*I really don't like talking about my age and number of birthdays...*” (27 April 1921 – 25 December 2020). *Historický časopis*, 2021, 69, 3, pp. 545–560, Bratislava.

Professor Ladislav Tajták (27 April 1921 – 25 December 2020) was one of the leading representatives of Slovak historical science in the second half of the 20th century. His research was oriented towards the history of Eastern Slovakia in the 19th century and the first half of the 20th, with special emphasis on the nationality problems of this multi-ethnic region, and on emigration to the USA. The series of studies he published on these themes still serve as basic starting points for new research by his successors. As chairman of the Eastern Slovak branch of the Slovak Society of History at the Slovak Academy of Sciences, Ladislav Tajták organized a whole series of academic conferences and seminars with the aim of stimulating research activities and propagating the historical science in the wider lay environment. In the 1950s and 1960s, he helped to build up the Department of History at the Faculty of Philosophy of P. J. Šafárik in Prešov (now Prešov University). As a university teacher, he encouraged critical thinking, consistent study of archive materials and conscientious work with written text among his students. He also did this as a member of the editorial board of the *Historický časopis* (Historical Journal) published by the Institute of History of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava. He received many honours and awards, but the one he especially valued was the title “Righteous among the Nations” granted by the Yad Vashem Memorial in Jerusalem.

Key words: Ladislav Tajták. Slovak Historiography. Eastern Slovakia. Slovak History. Slovak Society of History. *Historický Časopis*.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2021.69.3.7>

Dňa 27. apríla 2021 by sa bol dožil 100 rokov popredný slovenský historik a vysokoškolský pedagóg prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc. Žiaľ, osud to zariadil

1 Prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc. patril nielen k zanietеным podporovateľom vedeckých výskumov, ktoré sa týkali dejín východného Slovenska, ale jeho celoživotná historická produkcia sa stala čiastkovou témou grantového projektu APVV-19-0058 *Multiethnicita a multikonfessionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.

ináč. Štyri mesiace pred pekným a výnimočným životným jubileom tohto vysokoškolského pedagóga – 25. decembra 2020 – sa namiesto vianočného pozdravu niesla Tajtákovým príbuzným, kolegom, známym správa o jeho odchode. A tak Slovenská historická spoločnosť pri SAV v Bratislave, ktorej profesor Ladislav Tajták bol členom od polovice 50. rokov 20. storočia pripravovanú zdavicu k jeho životnému jubileu a súčasne laudáciu k udeleniu čestnej Plakety Slovenskej historickej spoločnosti „za mimoriadny prínos k rozvoju Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a slovenskej historiografie“, musela prepísať na nekrológ.

Ladislav Tajták sa narodil a vyrastal v Košiciach, kde absolvoval menšinové Štátne reálne gymnázium. Odtiaľ v roku 1943, keď boli Košice súčasťou vojnového Maďarska, odišiel do Budapešti na univerzitu, kde začal študovať históriu a geografiu. Navštevoval prednášky vtedajších popredných maďarských historikov ako boli Elemér Mályusz, Imre Szentpétery, Sándor Domanovszky, ktorí oboznamovali študentov s výsledkami svojich výskumov. Ako neskôr spomínal, vážil si ich nielen pre ich vysokú odbornosť a rozhl'ad, ale aj pre to, že neznevážovali slovenských študentov, ktorí maďarčinu ešte dobre neovládali.² Štúdium v Budapešti nedokončil, no zdokonalil sa v tomto jazyku tak, že už ako zrelý historik mohol bez prekážok študovať, analyzovať i popisovať maďarsky písané pramene a tak do slovenskej historickej spisby prinášať skutočne nové poznatky z uhorských dejín v období, v ktorom bola maďarčina úradným jazykom. Štúdium v Budapešti prerušil v druhom semestri v roku 1944, keď ho jeho židovská priateľka Nora Haasová pochádzajúca z Nových Zámkov, maturantka slovenského gymnázia v Košiciach, poprosila o pomoc, keďže jej hrozila deportácia do koncentračného tábora. S ňou potom ilegálne prekročili málo strážené hranice slovenského štátu a tu aj požiadali o azyl. Po rôznych peripetiách, spojených s uplatnením sa na Slovensku, sa obaja dočkali oslobodenia a konca druhej svetovej vojny. Ich životné cesty sa nakoniec rozišli. V súvislosti s touto životnou epizódou L. Tajtáka treba uviesť, že takmer o 50 rokoch neskôr mu v roku 1993 Pamätník Yad Vashem v Jeruzaleme v Izraeli udelil vyznamenanie za pomoc pri záchrane Židov pred deportáciami „Spravodlivý medzi národmi“ a jeho meno bolo uvedené v Parku ušľachtilých duší – v pamätníku židovským obetiam holokaustu a súčasťou starého židovského cintorína vo Zvolene.

Ladislav Tajták po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 pokračoval vo vysokoškolskom štúdiu v Bratislave. Na Komenského univerzite mal rovnako erudovaných učiteľov ako v Budapešti. Chodil na prednášky Daniela Rapanta,

2 ĎURIŠIN, Martin. Rozhovor s historikom – univ. prof. PhDr. Ladislavom Tajtákom, CSc. In *DEJINY – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, č. 1/2010, s. 195; <http://dejiny.unipo.sk/Blog%20Posts/dejiny-12010.html> (navštívené 17. 2. 2021).

Branislava Varsíka, Alexandra Húščavu a stretával sa s kolegami, ktorí neskôr tiež vyorali neprehraditeľnú brázdou v slovenskej historickej vede ako boli Richard Marsina, Ján Tibenský či Peter Ratkoš.

Košice ostali v živote Ladislava Tajtáka jeho celoživotným mestom. Tu sa po skončení vysokoškolského štúdia vrátil a nakoniec aj celý život býval. Po návrate pôsobil ako stredoškolský profesor na II. Reálnom gymnáziu v Košiciach, neskôr na Vyššej dôstojníckej škole v Košiciach a nakoniec na Pedagogickom gymnáziu v Košiciach.

December bol v živote Ladislava Tajtáka osudovým mesiacom. Dňa 20. 12. 1958 mal sobáš s lekárkou Cecíliou, rod. Hrušovskou (1930), s ktorou mali dve deti – Tomáša (1960), dnes právnik, a Cecíliu (1966), dnes lekárku. To už bolo v čase, keď Tajtákovi vstúpilo do života druhé najväčšie východoslovenské mesto – metropola Šariša – Prešov, s ktorým bol napokon zviazaný celý jeho bádateľský i pedagogický život.

V roku 1952 sa do Prešova presťahovala košická pobočka Pedagogickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave a v jej rámci vznikla Katedra spoločenských vied. Súčasťou katedry bol Ústav dejín. Jeho vedúci Vasil Grivna v roku 1955 pozval na miesto odborného asistenta Ladislava Tajtáka. Ten pozvanie prijal a od tohto roku bol Prešov neodlučiteľne spojený s jeho profesionálnym životom. Prešov, a vôbec Šariš, dávali historikovi Tajtákovi nepreberné množstvo inšpirácií vo výskume a určite prispeli k vyhraneniu jeho bádateľskej orientácie na obdobie uhorského kapitalizmu, ale aj na problematiku východného Slovenska a na proces jeho začleňovania do Československa v roku 1918 s jeho špecifickými východoslovenskými črtami.

Po viacerých organizačných zmenách, keď sa v Prešove začala v roku 1959 formovať nová vysokoškolská inštitúcia – Filozofická fakulta UPJŠ – vzniklo v roku 1961 aj nové historické pracovisko – Katedra dejín. Jej vedúcim bol Vasil Grivna a členmi Ladislav Tajták a Tamara Bajcurová. V roku 1962 pribudli noví členovia katedry – Ferdinand Uličný, Andrej Kováč a Gejza Kočiš.³ Ladislav Tajták tu už bol ako jeden zo zakladajúcich členov Katedry dejín a v roku 1968 po oslovení vtedajším dekanom doc. PhDr. Tiborom Halečkom, CSc., prevzal vedenie katedry. Na jej čele stál do roku 1978, keď sa zlúčili dve katedry dejín – z filozofickej a z pedagogickej fakulty do jednej a keď vedenie novej prevzal prof. PhDr. Michal Danilák, CSc.

V 60. rokoch 20. storočia sa na mladej Filozofickej fakulte UPJŠ ešte len rozbiehal proces kvalitného kvalifikačného rastu. Ladislav Tajták v roku 1965 na Fi-

3 HARBULOVÁ, Ľubica. Inštitút histórie. In *Šesťdesiat rokov Filozofickej fakulty v Prešove (1959 – 2019)*. Ed. Martin Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2019, s. 148. ISBN 978-80-555-2186-2

lozofickej fakulte Univerzity Komenského obhájil kandidátsku dizertačnú prácu *K otázke vzniku tzv. slovjackeho separatizmu a Dvorstákovo separatistické hnutie na východnom Slovensku v roku 1918*. O štyri roky neskôr, v roku 1969, sa na bratislavskej filozofickej fakulte habilitoval za docenta československých dejín.⁴ Jeho pôsobenie na Katedre dejín FF UPJŠ v Prešove sa ukončilo odchodom do dôchodku v roku 1986 po 31 rokoch intenzívnej pedagogickej a vedeckej práce. Neznamenalo to však jeho úplný odchod z akademického prostredia. Keď sa po roku 1989 na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove (neskôr pretransformovaná na Fakultu prírodných a humanitných vied Prešovskej univerzity) obnovila Katedra dejín, vtedajší dekan fakulty geograf prof. RNDr. Ján Košťálik, DrSc., oslovil Ladislava Tajtáka, aby pomohol personálne vybudovať nové historické pracovisko.

Ladislav Tajták, ktorý nebol členom KSČ, mal v 70. a 80. rokoch zastavený kvalifikačný rast. Pravdepodobne aj z dôvodu, že odmietal spoluprácu so Štátnou bezpečnosťou. V normalizačnom období 70. rokov mu hrozilo prepustenie z fakulty, a to na základe posudku straníckej skupiny KSS na pracovisku. Nestalo sa to len vďaka vtedajšiemu dekanovi FF UPJŠ prof. PhDr. Andrejovi Čumovi, CSc., a profesorovi PhDr. Vasil'ovi Skripovi, CSc., ktorí sa ho zastali.⁵ Jeho kádrový profil však nebol v čase socializmu dostatočnou zárukou, aby sa mohol uchádzať o najvyšší pedagogicko-vedecký titul univerzitného profesora. Ten získal až v roku 1998, keď sa vo veku 77 rokov stal profesorom slovenských dejín. O tento titul sa uchádzal už len „z povinnosti“, ktorú mu „naordinovali“ jeho priatelia a bývalí študenti, pre ktorých bol Ladislav Tajták univerzitným profesorom aj bez oficiálneho aktu v prezidentskom paláci.⁶

Katedra dejín v Prešove bola popri Katedre dejín FF Univerzity Komenského v Bratislave druhým univerzitným pracoviskom na Slovensku. Zásluhou Ladislava Tajtáka však bolo, že sa od jeho príchodu do Prešova, a ešte viac od chvíle, keď prevzal vedenie katedry, rozbehla intenzívnejšia spolupráca nielen s bratislavskou katedrou dejín, ale aj s Historickým ústavom SAV v Bratislave. Ladislav Tajták sa stal členom redakčnej rady *Historického časopisu* (v rokoch 1968 – 1981) a takmer pravidelným prispievateľom doň. Prvou jeho štúdiou v tomto renomovanom vedeckom časopise bola štúdia s názvom *Úsilie maďar-*

4 BODNÁROVÁ, Miloslava. K životnému jubileu docenta PhDr. Ladislava Tajtáka, CSc. In *História III. Spoločenskovedný zborník*. Ed. Michal Otčenáš, Peter Švorc. Prešov: FFUPJŠ v Prešove, 1994, s. 6. ISBN 80-88722-09-8.

5 ĎURIŠIN, Martin. Rozhovor s historikom – univ. prof. PhDr. Ladislavom Tajtákom, CSc. In *DEJINY – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, č. 1/2010, s. 197. <http://dejiny.unipo.sk/Blog%20Posts/dejiny-12010.html> (cit. 2021-02-17).

6 ULIČNÝ, Ferdinand. Zdravica profesorovi Ladislavovi Tajtákovi. In *Východné Slovensko vo vzťahu centra a periférie*. Ed. Peter Švorc, Peter Koval'. Prešov: UNIVERSUM, 2018, s. 42. ISBN 978-80-89946-09-9

*ských vládnucich tried o udržanie Slovenska v rámci Maďarska roku 1918.*⁷ V nasledujúcich rokoch v *Historickom časopise* uverejnil ďalších 15 štúdií, poslednú v roku 2007 *K niektorým otázkam regionálnych dejín na Slovensku.*⁸ V roku 2017 na stránkach tohto časopisu otvoril diskusiu ku knihe *Dejiny Uhorska (1000 – 1918),*⁹ v ktorej ako zásadnú chybu uvedených Dejín vytkol, že je tu síce snaha predstaviť dejiny Uhorska ako celku, ale len s akcentom na to, čo dalo Uhorsko Slovákom, ale už s absenciou odpovede na to, čo dali Slováci Uhorsku, pričom, ako uviedol v diskusnom príspevku, už staršia slovenská historická spisba ukázala, že a ako sa slovanská (slovenská) spoločnosť spolupodieľala na budovaní uhorského štátu od zániku Veľkej Moravy.¹⁰ Zapálený diskutér, polemik a zástanca objektívnej – a teda pravdivej histórie, si v závere neodpustil kritickú poznámku aj na adresu recenzentky uvedených dejín Evy Benkovej,¹¹ ktorá pozitívne hodnotila prínos knihy *Dejiny Uhorska.*¹²

Ladislav Tajták publikoval v celom rade ďalších vedeckých časopisov a v zborníkoch, ktoré alebo vychádzali v ročnej periodicite, ako boli *Nové obzory* a *Historica Carpatica*, alebo ako výstupy z vedeckých konferencií. Vo východoslovenských zborníkoch – v *Nových obzoroch* (vydávalo ich Múzeum SRR v Prešove, dnes Krajské múzeum v Prešove) a v zborníku *Historica Carpatica* (vydávalo ho Východoslovenské múzeum v Košiciach) bol členom ich redakčných rád. Štúdie, ktoré v nich uverejňoval sa zameriavali na východné Slovensko a analýzu pomerov na prelome 19. a 20. storočia. Aj keď geograficky boli jeho vedecké práce sústredené na východné Slovensko, neboli to práce len o východnom Slovensku. Ladislav Tajták dejiny tohto regiónu vždy vnímal v celoštátnom kontexte – v Uhorsku – do roku 1919, a v Československu od roku 1919, no prioritne ich vnímal aj v jednom, aj v druhom štátnom útvere ako neoddeliteľnú súčasť slovenského etnického priestoru. Toto jeho presvedčenie vyvieralo z dôkladného štúdia pramenného materiálu, ale aj z osobnej skúsenosti. Bol Šarišan – tak sa neraz prezentoval, a Šarišu, v ktorom do istej miery spersonifikoval východné Slovensko, aj dobre rozumel. Osobná skúsenosť pretavená

7 TAJTÁK, Ladislav. Úsilie maďarských vládnucich tried o udržanie Slovenska v rámci Maďarska roku 1918. In *Historický časopis*, 1966, roč. 14, č. 4, s. 552 – 584. ISSN 0018-2575.

8 TAJTÁK, Ladislav. K niektorým otázkam regionálnych dejín na Slovensku. In *Historický časopis*, 2007, roč. 55, č. 1, s. 104 – 106. ISSN 0018-2575.

9 TAJTÁK, Ladislav. Poznámky k dielu: Peter Kónya a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013. ISBN 9788055509211. In *Historický časopis*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 133 – 140. ISSN 0018-2575.

10 Tamže.

11 BENKOVÁ, Eva. Peter Kónya a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013. 788 s. + 48 s. príloh. ISBN 9788055509211. In *Historický časopis*, 2015, roč. 63, č. 4, s. 689 – 692. ISSN 0018-2575.

12 TAJTÁK, Poznámky k dielu: Peter Kónya a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*, ref. 9, s. 140.

aj cez skúsenosť jeho rodičov či starých rodičov v jeho prípade otvárala možnosť pochopiť mentalitu slovenského východu, ktorý bol vo všeobecnosti definovaný ako národne vlašný, ba až indiferentný, pre ktorý otázka jeho národnej príslušnosti nehrala žiadnu podstatnú úlohu na rozdiel od konfesionalnej a prioritne regionálnej príslušnosti.

Keď v roku 1916 prešovský archivár a redaktor šarišsky písaných novín *Naša zastava* Viktor Dvortsák vydal útlu knižku *Sáros földje 1914 – 1915*, označil v nej Šarišanov nielenže ako ľud slovjackej národnosti, z jazykového i rasového hľadiska úplne iný ako strední a západní Slováci, ale súčasne aj ako ľudí, ktorí „... nemajú vlastný národný život. Hrdo sa hlásia k Maďarom. Ich kultúra je úplne maďarská. Po maďarsky píšú aj čítajú, rozprávajú s maďarským prízvukom a slovnú zásobu si radi dopĺňajú maďarskými slovami. Ich najkrajšími piesňami sú staré kurucké piesne so slovenským textom. Ich odev je plný maďarských prvkov, prispôbenedých chladnejšiemu prostrediu... Je to zdravý, čistotný, pracovitý ľud, ktorý má rešpekt pred mocou. Po maďarsky sa učia radi a ľahko. V niektorých dedinách mládež bez výnimky rozpráva po maďarsky...“¹³

Dvortsáková dobová charakteristika Šarišanov, ale aj Zemplínčanov, Spišiakov a Abovcánov akoby potvrdzovala ich odlišnosť od ostatného slovenského obyvateľstva a stala sa priam alfou a omegou pri neskoršom vnímaní východného Slovenska a jeho slovenského obyvateľstva. Súvisela s otázkou, ktorá rezonovala v rôznej podobe v slovenskej historickej spisbe neskoršieho obdobia, či takýto národne vlašný región mohol zohrať podstatnejšiu úlohu v slovenských dejinách 19. a 20. storočia, či nebol len v závese národných a celoštátnych udalostí, a teda aj ich histórie.

V prvých rokoch po vzniku Československa boli východní Slováci, najmä inteligencia, podozrievaní z hungarofilstva a minimálne tajného poškuľovania po starom Uhorsku. Ich dialekt, neraz poznačený maďarskou intonáciou, ktorú rokmi nadobudli v uhorských štátnych a verejných službách, sa stával dôvodom pre vylúčenie zo štátnej služby v československom štáte a ich nahradením stredo- či západoslovenskými, alebo aj českými uchádzačmi o pracovné miesto. Sklamanie z prvej republiky a v niektorých prípadoch aj smerovanie k maďarskej iredente akoby potvrdzovalo dohady a presvedčenie, že východné Slovensko je veľmi neistým regiónom nového štátu. Po druhej svetovej vojne, hoci v menšej miere, takéto podozrenie opäť zarezonovalo a nevyhol sa mu ani povereník pre školstvo a osvetu Ladislav Novomeský, a nielen on. Dobový, nie veľmi priaznivý vzťah k východnému Slovensku a aktivitám tamojších intelektuálov kriticky prehodnotil historik Ondrej R. Halaga (4. 3. 1918 – 13. 2. 2011)

13 DVORTSÁK, Győző. *Sáros földje 1914–1915*. Eperjes: Kósch Árpád könyvnyomató-intézet, 1916, s. 32 – 33.

vo svojej memoárovo ladenej práci *Memorabilia z Európy a vlasti*, keď na viacerých miestach vo svojich spomienkach poukazoval na nechť Novomeského, ale aj iných z centra, podporiť intelektuálny rozvoj východného Slovenska napr. umiestnením vysokej školy v Košiciach.¹⁴

Halagova kritickosť voči Stredo- a Západoslávom mala starší dátum a vyvierala aj z jeho osobných skúseností, ktoré už ako historik aplikoval na vývoj východného Slovenska v stredoveku i ranom novoveku. Samotné dvortsákovské slovjačtvo ako dôkaz osobitosti východných Slovákov Halaga odmietal, rovnako ako Tajták, v tom sa títo dvaja historici zhodovali, rozchádzali sa však v tom, ako vnímať východné Slovensko v jeho historickom vývoji a prečo Viktor Dvortsák mohol dospieť k takému záveru, k akému dospel. Fakt, že jedným z dôvodov bola snaha vládnucich kruhov Uhorska rozštiepiť slovenský národ na dve samostatné etniká bol jedným z existujúcich, no druhý, ktorý tvrdenie o slovjačtve východných Slovákov podporoval, boli vskutku špecifiká východoslovenského vývoja.

Podľa Ondreja R. Halagu východné Slovensko geograficky zahŕňalo horné Patisie, Halaga ho nazýval Slanskom. Ako také podľa neho od počiatku slovenských národných dejín prechádzalo iným vývojom ako stredné a západné Slovensko. Halaga bol v tomto smere inšpirovaný najmä českým geografom Jaromírom Korčákom a Janom Hromádkom, čo mu vo vzájomnej korešpondencii vyčítal profesor Chaloupecký,¹⁵ ale ovplyvnený bol aj samotným Václavom Chaloupeckým. Halaga sa stotožnil s Korčákovým názorom o troch prirodzených provinciách, na ktoré je Slovensko rozdelené, resp. o dvoch kmeňových oblastiach – západoslovenskej a východoslovenskej. Ak sa aj v mnohom stotožňoval s názormi Václava Chaloupeckého na Slovensko, neprijal jeho mienku o tom, že východní Slováci sú v podstate výsledkom etnického mixu,¹⁶ ktorý prebiehal od osídľovania východoslovenského regiónu.

Keďže O. R. Halaga mal pocit, a to najskôr nie ako historik, ale ako príslušník slovenského národa žijúci na jeho východe, že východní Slováci sú odsúvaní do úzadia, snáď aj podceňovaní zvyškom Slovákov, preto hľadal príčiny, čo toto odsúvanie spôsobilo. Na základe svojich výskumov potom usudzoval, že isté

14 HALAGA, Ondrej R. *Memorabilia z Európy a vlasti*. Prešov: UNIVERSUM, 2008, s. 49, 185, 192, 195, 198. ISBN 978-80-89046-49-2.

15 Dopis V. Chaloupeckého O. R. Halagovi, 1947, 30. září, Dětenice. In DUCHÁČEK, Milan. Korespondence Ondreje R. Halagy a Václava Chaloupeckého. In *Práce z dějin Akademie věd*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 56.

16 V. Chaloupecký Halagovi v tomto smere pripomínal: „*Myslím, že by bylo rozumné připustiti, že na východním Slovensku uplatnily se často dosti mocné cizí vlivy maďarské, kumánské, ruské, polské...*“). Pozri: Dopis V. Chaloupeckého O. R. Halagovi, 1947, 30. září, Dětenice. In DUCHÁČEK, Milan. Korespondence Ondreje R. Halagy a Václava Chaloupeckého. In *Práce z dějin Akademie věd*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 58.

odlišnosti v politicko-ekonomických podmienkach, aké boli na východnom Slovensku a ktoré boli prioritne vyvolané istou geografickou uzavretosťou územia, spôsobili, že východní Slováci, síce ako súčasť slovenského etnika, predsa len boli v mnohom iní ako Stredoslováci a Západoslováci. V tomto posledne uvedenom tvrdení sa zhodoval s V. Chaloupeckým.

Obaja historici – český profesor Chaloupecký a jeho slovenský žiak Halaga sa, okrem iného, zhodovali na kritickom pohľade na štúrovcov. Chaloupecký zdôrazňoval štúrovské rozbitie idey československého národa, Halaga zas to, že jedným z faktorov, ktorý v novodobých dejinách prispel k periférnosti východného Slovenska a východných Slovákov, boli štúrovci. Periférne postavenie celého regiónu nielen v rámci Uhorska, ale aj v rámci slovenského národného celku podľa Halagu prehľbil proces národného obrodzenia a v ňom najmä štúrovci – všeslávi – ako ich Halaga pejoratívne nazýval.

Halaga Štúrovi nezazlieval uzákonenie spisovnej slovenčiny, ale to, že pri jej uzákonení absolútne nebral do úvahy východoslovenské nárečia, resp. východoslovenskú reč – v podstate kultúrnu šarištinu, v ktorej už vtedy a aj neskôr vychádzali nielen učebnice „slovenského jazyka“, ale aj literárne práce východoslovenských autorov. Osobitosť vývoja východných Slovákov podľa Halagu prezrádza najmä jazyk. V roku 2002 vydal rozsiahlu dvojzväzkovú prácu, ako výsledok celoživotného výskumu, s názvom *Východoslovenský slovník. Historicky dokumentovaný (921 – 1918); paralely české, slovenské ekvivalenty*.¹⁷ V ňom dokumentuje spätosť východoslovenskej reči s češtinou, a teda s českým prostredím, ale len skromnejšie so stredo- a západoslovenským prostredím. O. R. Halaga ako príklad sklamaní Východoslovákov zo slovenských národovcov uvádza kontroverznú osobnosť východného Slovenska, už spomínaného Viktora Dvortsáka. Viktor Dvortsák (21. 4. 1878 – 8. 8. 1943) bol slovenský Šarišan zo Svidníka, rímskokatolíckeho vierovyznania, ktorý podľa O. R. Halagu v ničom nezaostával v pozitívnom vzťahu k vlastnému národu, o čom svedčí aj jeho poézia, pri ktorej sa vyznal, že vydať verše – „*pišničky*“ knižne „*som dlužen bul... Stvoriteľovi, mojej vlasci a mojemu narodu*“.¹⁸ O túto, v šarištine písanú poéziu, ktorá pravdepodobne nemala veľkú literárnu hodnotu, však „*nikto za Tatrami nestál*“, čo podľa Halagu ich autora rozladilo a prispelo k tomu, že hľadal pochopenie a podporu na iných miestach.¹⁹ Podobné osobné sklamanie

17 HALAGA, Ondrej R. *Východoslovenský slovník. Historicky dokumentovaný (921 – 1918); paralely české, slovenské ekvivalenty. I. diel A – O*. Prešov: Universum, 2002. ISBN 80-89046-03-7.

18 Citované podľa HALAGA, O. R. Prínos Svojiny do kultúry národa (1945 – 1951). In HALAGA, O. R. *Memorabilia z Európy a vlasti*. Prešov: Universum, 2008, s. 181. ISBN 978-80-89046-49-2

19 HALAGA, O. R. Prínos Svojiny do kultúry národa (1945 – 1951). In HALAGA, O. R. *Me-*

Východoslovákov, ktoré im dávali pocítiť periférnosť ich postavenia, a to nielen z geografického či ekonomického hľadiska, tak podľa Halagu prehlbovali pocit inakosti a tiež pocit národnej i kultúrnej periférnosti a prispievali k formovaniu pocitu národnej osobitosti. O. R. Halaga rozumel Dvortsákovmu slovjackemu separatizmu a v podstate ho aj obhajoval ako logický dôsledok celého radu odmietnutí východných Slovákov zo strany Stredo- a Západoslovákov.

Ladislav Tajták to však spochybnil a v koreferáte, ktorý nadväzoval na referát Františka Bokesa na IV. zjazde SHS v Košiciach (28. – 30. jún 1962), načrtnol obraz separatistického hnutia na východnom Slovensku a jeho vyvrcholenie v roku 1918.²⁰ Koreferát tak zaujal účastníkov zjazdu, že jeho autor bol požiadaný o vypracovanie štúdie s uvedenou problematikou. Vyšla v zborníku *Príspevky k dejinám východného Slovenska*²¹ v roku 1964 a definitívne odštartovala desaťročia prebiehajúcu polemiku s Ondrejom R. Halagom. Prehľadili ju aj iné Tajtákovy príspevky, medzi nimi štúdia *Maďarizačné tendencie na východnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia* v zborníku *K slovenskému národnému vývinu na východnom Slovensku (1848 – 1918)* redigovanom Ľudovítom Holotíkom.²²

O. R. Halaga zas nezostal L. Tajtákovi dlžný. Okrem iného, podrobil kritike Tajtákovu monografickú prácu *Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku v roku 1918*. Recenziu uverejnil v ročenke Východoslovenského múzea v Košiciach *Historica Carpatica*.²³ Tajtákovi v nej vyčítal zlý metodologický prístup k spracovaniu problematiky, ale aj držanie sa istých stereotypov pri hodnotení východného Slovenska, najmä všeobecných konštatovaní ako „zaostalost“, „ekonomická nerozvinutost“ tohto regiónu, bez dokladov, že to v skutočnosti aj tak bolo, ale tiež to, že údajne prekrútil Halagove hodnotenie dvortsákovcov z roku 1947.²⁴ Prácu však v závere recenzie i napriek vytýkaným nedostatkom pochválil.

morabilia z Európy a vlasti. Prešov: Universum, 2008, s. 182. ISBN 978-80-89046-49-2

20 PAULÍNYI, A. Štvrtý zjazd slovenských historikov. In *Historický časopis*, 1962, roč. 10, č. 4, 1962, s. 631.

21 TAJTÁK, Ladislav. Dvortsákov separatické hnutie a maďarská iredenta. In *Príspevky k dejinám východného Slovenska*. Bratislava: VSAV, 1964, s. 248 – 269;

22 TAJTÁK, Ladislav. Maďarizačné tendencie na východnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia. In *K slovenskému národnému vývinu na východnom Slovensku (1848 – 1918)*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1970, s. 39 – 60. Ev. č. 83-02-70.

23 HALAGA, O. R. Príspevok k revolučným zvratom na východnom Slovensku v dobe vzniku ČSR. In *Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach*, 5/1974. Red. Štefan Pažur. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1974, s. 173 – 178.

24 HALAGA, O. R. Príspevok k revolučným zvratom na východnom Slovensku v dobe vzniku ČSR. In *Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach*, 5/1974. Red. Štefan Pažur. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1974, s. 175 – 176.

O dva roky neskôr vyšla odpoveď L. Tajtáka na Halagovu recenziu, v ktorej vyvracal jeho obvinenia zo zlej metodológie výskumu a jeho interpretácie, z prekrúcania Halagových konštatácií a vytkol mu, že sa dostal pod ideový vplyv „*renegátskych prisluhovačov, zastavistov* [pisateľov publikujúcich v novinách *Naša zastava – P. Š.] a dvortsákovcov*“. Tajták napísal obsiahlu odpoveď, ktorá nebola len analýzou Halagových vyjadrení, ale aj pomenovaním problémov, ktoré stáli pred slovenskou historickou vedou pri výskume dejín východného Slovenska. A keďže v Halagovej recenzii nechýbali ani osobné invectívy na „priateľa Tajtáka“, nezaobišiel sa bez invectív ani Ladislav Tajták hlavne v súvislosti s Halagovou koncepciou dejín východného Slovenska. Pri nej L. Tajták zdôraznil, že podľa O. R. Halagu „*Do roku 1919 neexistoval na Slovensku jednotný slovenský národ, ale dve etnické skupiny: „Slovjaci“ a západní Slováci, v povedomí východoslovenského ľudu ako Česi...*“²⁵

Dlhoročný oponent Halagových názorov Ladislav Tajták vychádzal z premisy, ktorú dokazoval celou svojou historickou produkciou, že východné Slovensko vždy tvorilo organickú súčasť slovenského národného územia a etnika a nikdy nezašlo tak ďaleko, aby slovenskí východniari uvažovali o tom, že nie sú súčasťou slovenského národa. K tomuto konštatovaniu sa Tajták vracal aj neskôr, a v rôznych štúdiách.²⁶ Na pomenovanie „Slovjak“, ktoré u Dvortsáka malo prezentovať inú etnicitu ako pomenovanie „Slovák“, Tajták upozornil, že nemá inú ako len dialektologickú funkciu – v šarištine plnilo označenie príslušníka slovenského národa – Slovák a Dvortsákom, poslancom uhorského parlamentu Istvánom Dessewffym a inými bolo vedome politicky zneužit.

Netrvalo dlho a Ondrej R. Halaga Tajtákovi odpovedal článkom *K Tajtákovej polemike v Hist. Carp.*, ktorý odovzdal riaditeľovi Východoslovenského múzea Viliamovi Šulcovi a redakčnej rade ročenky *Historica Carpatica* 4. februára 1976. Odpoveď bola ostrejšia a útočnejšia ako jeho recenzia, a opäť s osobnými invectívami. V ročenke *Historica Carpatica* však už nebola uverejnená, redakčná rada nepokladala ďalšiu diskusiu oboch košických historikov vedenú takouto formou za produktívnu.²⁷

K polemike treba dodať, že aj letný pohľad na Tajtákovu bibliografiu²⁸ prezrádza, že východné Slovensko vnímal ako jeden komplex s ostatným slo-

25 TAJTÁK, Ladislav. K niektorým otázkam koncepcie dejín východného Slovenska obdobia uhorského kapitalizmu. In *Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach*, 7/1976. Red. Štefan Pažur. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1976, s. 278.

26 TAJTÁK, Ladislav. Východné Slovensko ako regionálny fenomén. In *Historický časopis*, 2001, roč. 49, č. 2, s. 307 – 329. ISSN 0018-2575.

27 Štátny archív Košice. Fond Štefan Eliáš (nespracované), šk. 61. HALAGA, Ondrej R. K Tajtákovej polemike v *Hist. Carp.* (3 rkp. strany), k tomu aj sprievodný list O. R. Halagu riaditeľovi Východoslovenského múzea Viliamovi Šulcovi, zo 4. II. 1976. Za túto informáciu ďakujem riaditeľovi ŠA v Košiciach PhDr. Richardovi Pavlovičovi, PhD.

28 Výberová bibliografia prác Ladislava Tajtáka za roky 1961 – 1994. Zost. Michal Otčenáš.

venským územím a obsah jeho prác zas, že vývoj na východe Slovenska videl a interpretoval v kontexte celoslovenského vývinu, prípadne aj v širšom – celouhorskom kontexte. To mu na oplátku umožnilo vidieť slovenský pohyb – vystaňovalectvo, robotnícke hnutie, sociálnu demokraciu, ba i vznik Československa – ako jeden celok, hoci s regionálnymi špecifikami.²⁹ Jeho monografická práca *Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku v roku 1918*³⁰ prelomila dovtedajšie videnie národného pohybu, ktorý viedol k vzniku ČSR len v územných intenciách západného a stredného Slovenska. Tajták v nej ukázal, že východné Slovensko nežilo izolovane od ostatného slovenského územia a národného pohybu, hoci sa v ňom z rôznych príčin neangažovalo tak, ako ostatné časti Slovenska. Príčiny toho vysvetlil v iných štúdiách, kde ukázal na systematický a nekompromisný maďarizačný proces práve v regióne východného Slovenska, ktorý mal za cieľ rozštípiť slovenský národný pohyb, oslabiť ho a postupne aj zlikvidovať.³¹ Ďalší dôkaz, že východní Slováci sa cítili byť súčasťou slovenského národného celku Tajták videl v živote a angažovaní sa vystaňovalcov z východného Slovenska v USA³² a následne aj po návrate do vlasti, kde už prichádzali sebavedomí mladí ľudia, ktorí čítali slovenské noviny a boli hrdí, že v Amerike boli členmi slovenských spolkov a oni že sú Slováci.³³ V priamej i nepriamej polemike s O. R. Halagom argumentoval v téme slovenského etnického priestoru a jeho akceptácie všetkými Slovákmi aj tým, že skutočnosť príchodu Ľudovíta Štúra, Jozefa Miloslava Hurbana a nimi vedených slovenských dobrovoľníkov na východné Slovensko – do Prešova a Košíc, potvrdzuje, že aj toto územie štúrovci vnímali ako súčasť slovenského etnického priestoru. V autobio-

In *História III. Acta facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. Spoločenskovedný zborník 1994*. Prešov: Filozofická fakulta UPJŠ, 1994, s. 8 – 11. ISBN 80-88722-09-8.

- 29 TAJTÁK, Ladislav. K otázke vymedzenia oblasti východného Slovenska a špecifiky jeho vývoja. In *Kolokvium k otázkam vymedzenia východoslovenskej priemyselnej oblasti*. Zost. Zdeněk Němec. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1967, s. 116 – 125.
- 30 TAJTÁK, Ladislav. *Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku v roku 1918*. Bratislava: SPN, 1972. Ev. č. 67-262-72.
- 31 Napr.: TAJTÁK, Ladislav. Dvortsákovo separatistické hnutie a maďarská iredenta. In *Príspevky k dejinám východného Slovenska*. Bratislava: VSAV, 1964, s. 248 – 269; TAJTÁK, Ladislav. K otázke vydávania učebníc vo východoslovenskom nárečí. In *Nové obzory 6*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1964, s. 43 – 58; TAJTÁK, Ladislav. Maďarizačné tendencie na východnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia. In *Acta Facultatis Philosophiae Universitatis Šafarikanae Prešovensis. Literárnovedný zborník 2. K slovenskému národnému vývinu na východnom Slovensku (1848 – 1918)*. Red. Ľ. Holotík. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1970, s. 39 – 60 a iné. Ev. č. 83-02-70.
- 32 TAJTÁK, Ladislav. K začiatkom Amerikánsko-slovenských novín. In *Počiatky slovenskej emigrácie do USA. Česká a slovenská robotnícka emigrácia do USA v období I. Internacionály*. Bratislava: VSAV, 1970, s. 186 – 196.
- 33 TAJTÁK, Ladislav. Východné Slovensko ako regionálny fenomén. In *Historický časopis*, 2001, roč. 49, č. 2, s. 313. ISSN 0018-2575.

grafickom príspevku *Moja cesta k histórii* to nezabudol zdôrazniť, rovnako ako nezabudol uviesť celý rad ďalších dôkazov o tom, že tak západní, strední, ako aj východní Slováci sa vnímali ako súčasť toho istého národného celku – a neodškriepiteľne v 19. storočí či na prelome 19. a 20. storočia.³⁴

Ladislav Tajták chcel otvoriť novú polemiku s O. R. Halagom obsiahlejšou štúdiou *Východné Slovensko ako regionálny fenomén* uverejnenou v *Historickom časopise*,³⁵ v ktorej vyvracal Halagove tvrdenia o osobitom vývoji východného Slovenska mimo rámca slovenského národného celku. Dokazoval, že Halaga podľahol názorom Václava Chaloupeckého (1882 – 1951) o osídlení Slovenska v jeho práci *Staré Slovensko*,³⁶ názorom českého geografa Jaromíra Korčáka (1895 – 1989)³⁷ a Jana Hromádku (1886 – 1968).³⁸

O. R. Halaga na Tajtákovu výzvu nereagoval, aspoň nie priamo v *Historickom časopise*. O sedem rokov neskôr (2008) vydal retrospektívnu prácu *Memorabilia z Európy a vlasti*,³⁹ v ktorej uverejnil staršie štúdie a nimi len potvrdzoval svoje predchádzajúce názory, z ktorých nemienil ustúpiť a vlastne ani nikdy neustúpil.

Odhlíadnuc od takmer celoživotnej polemiky oboch historikov treba podotknúť, že bola nielen pre nich dvoch, ale aj pre mnohých iných bádateľov inšpiratívnu a motivačnou pre hľadanie pravdivej odpovede o východnom Slovensku. Ladislav Tajták sa nevyhýbal polemikám, no spravidla ich nebral osobne. Vnímал ich ako nevyhnutnú súčasť vedeckého bádania, ako čosi, čo posúva poznanie dopredu. Nie vždy to tak brali jeho oponenti. Ladislav Tajták, ktorý venoval veľkú pozornosť robotníckemu hnutiu a Hornouhorskej sociálnodemokratickej strane viedol polemiku s bývalým kolegom na prešovskom Ústave dejín Pavlom Hapákom (1931). Sporov s Hapákom mal viac, posledný sa týkal vzniku Hornouhorskej sociálnodemokratickej strany na porade v Spišskej Novej Vsi v roku 1905, o ktorom P. Hapák písal v IV. zväzku *Dejiny Slovenska*.⁴⁰ Nezhodli sa v dátume vzniku strany. Kým P. Hapák vychádzal z dobovej novinovej správy,

34 TAJTÁK, Ladislav. *Moja cesta k histórii*. In *Východné Slovensko vo vzťahu centra a periférie*. Ed. Peter Švorc, Peter Koval'. Prešov: UNIVERSUM, 2018, s. 22 – 23. ISBN 978-80-89946-09-9.

35 TAJTÁK, Ladislav. *Východné Slovensko ako regionálny fenomén*. In *Historický časopis*, 2001, roč. 49, č. 2, s. 307 – 329. ISSN 0018-2575.

36 CHALOUPECKÝ, Václav. *Staré Slovensko*. Bratislava 1923.

37 KORČÁK, Jaromír. *Regionální členení Československa*. In *Statistický obzor*, 1934.

38 HROMÁDKA, Jan. *Všeobecný zemepis Slovenska*. In *Slovenská vlastiveda I*. Bratislava 1943, s. 194 – 300.

39 HALAGA, Ondrej R. *Memorabilia z Európy a vlasti*. Prešov: Universum, 2008. ISBN 978-80-89046-49-2.

40 *Dejiny Slovenska IV (od konca 19. storočia do roku 1918)*. Vedecký redaktor Samuel Cambel. Bratislava: VEDA, 1986. Ev. č. 71-047-86.

Tajták z archívnych prameňov.⁴¹ Neskôr k polemike prof. Tajták v spomienkach napísal: „*Vo vedeckej polemike s historikom Hapákom som uviedol, že bádateľ má na základné pripomienky odpovedať v záujme vedeckého poznávania. Na základe výskumu úradných dokumentov, policajných hlásení a publikovaných úradných správ a ich hodnotenia som dospel k tomu, že udalosť sa nestala a na základe tlače, že to bola kačica. Môj metodologický postup ma priviedol k objektívite. K tomu poznamenávam, že rozvírená udalosť nebola mojím osobným, ale vedeckým sporom s uznávaným historikom Hapákom, aké boli aj budú, lebo sú jednou z ciest vedeckého napredovania...*“⁴² Pavol Hapák ako vedúci autorského kolektívu uvedenej štvrtej časti *Dejiny Slovenska* zrejme nerešpektoval nielen Tajtáka, ale ani názory a interpretácie minulosti spoluautorov týchto *Dejín*⁴³ a ťažko niesol spochybňovanie svojich poznatkov z externého prostredia, ktoré v tomto prípade predstavoval L. Tajták a jeho kritický príspevok.

Pri hodnotení práce Ladislava Tajtáka sa nedá obísť jeho organizátorská činnosť. Bol dlhoročným členom Slovenskej historickej spoločnosti (od jej založenia). Členom Východoslovenskej pobočky SHS v Košiciach bol od 21. marca 1958,⁴⁴ keď bola z poverenia výboru SHS v Bratislave pobočka zriadená. Prvým predsedom pobočky sa stal Ondrej R. Halaga (1958 – 1959) a po ňom Emil Petách (1959 – 1969). Vo funkcii predsedu pobočky bol L. Tajták v rokoch 1969 – 1976, potom ho v rokoch 1976 – 1987 vystriedal Andrej Lukáč, riaditeľ Štátneho oblastného archívu v Prešove, v rokoch 1988 – 1990 bol predsedom opäť Ladislav Tajták. Východoslovenská pobočka mala v roku 1989 103 členov. V januári 1990 vznikol Akčný výbor Vsl. pobočky SHS pod vedením Michala Otčenáša a Ferdinanda Uličného z prešovskej Katedry dejín FF UPJŠ, no činnosť pobočky sa už v nových spoločensko-politických a následne aj administratívno-správnych zmenách v Československu a osobitne na Slovensku nepodarilo zaktivizovať.⁴⁵ Bolo to aj v súvislosti so zmenami v štruktúre samotnej celoslovenskej SHS, keď zanikli aj stredoslovenská a západoslovenská pobočka SHS.

41 TAJTÁK, Ladislav. K otázke ľavicovej opozície v uhorskej a slovenskej sociálnej demokracii a vzniku tzv. Hornouhorskej sociálnodemokratickej strany. In *Historický časopis*, 1988, roč. 36, č. 4, s. 561 – 595. ISSN 0018-2575.

42 TAJTÁK, Ladislav. Moja cesta k histórii. In *Východné Slovensko vo vzťahu centra a periférie*. Ed. Peter Švorc, Peter Kovaľ. Prešov: UNIVERSUM, 2018, s. 19. ISBN 978-80-89946-09-9.

43 KOVÁČ, Dušan – MICHELA, Miroslav. *Na ceste k poznaniu. Dušan Kováč o slovenskom dejepisectva s Miroslavom Michelom*. Bratislava: HADART, 2020, s. 76. ISBN 978-80-99941-28-2.

44 Za túto informáciu ďakujem Erikovi Dulovičovi, odbornému pracovníkovi Štátneho archívu v Košiciach.

45 FIALKOVIČOVÁ, Miriama. Východoslovenská pobočka Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied v Košiciach (1915) 1958 – 1990 (1991). Inventár, Košice: Mi-

Ladislav Tajták zároveň aktívne pracoval ako člen Československej historickej spoločnosti pri Československej akadémii vied (vznikla v roku 1957), ktorej SHS bola súčasťou, bol členom slovensko-maďarskej komisie a predsedom historickej sekcie Gemerskej vlastivednej spoločnosti.⁴⁶ Do vedecko-organizačnej a spolkovej činnosti na východnom Slovensku sa však zapojil už skôr. Po príchode do Košíc sa v roku 1950 stal členom Východoslovenského kultúrneho spolku Svojina.⁴⁷ Jeho predsedami sa súčasne a netradične stali Ing. Dr. Jozef Dirhan, prof. Dr. Dionýz Ilkovič a JUDr. A. Sopko. Dr. Ondrej R. Halaga bol správcom Svojiny od jej vzniku v roku 1945 až po jej zánik v roku 1951. Prvým predsedom Historického odboru Svojiny, ktorého členom sa stal aj L. Tajták, bol doc. Jozef Špirko (1896 – 1954), historik cirkevných dejín a kanonického práva.⁴⁸

Ladislav Tajták nepatrí k tým, ktorí by upozorňovali okolie na seba a svoje zásluhy. Ak na seba upozornil, tak len prostredníctvom vedeckovýskumných aktivít, publikačných výstupov, diskusií na konferenciách a vedeckých seminároch a nepriamo cez svojich študentov, z ktorých mnohí aj jeho zásluhou vstúpili do sveta slovenskej, ba i medzinárodnej historickej obce. A tých, už aj ako dôchodca, pozorne sledoval a príležitostne aj upozorňoval na témy, ktorým by bolo dobré venovať pozornosť, na otázky metodológie historickej vedy, ale aj na chyby, ktoré urobili. A na tie zvlášť – a priamo, bez okolkov, no vždy dobromyseľne s cieľom zlepšiť poznanie minulosti a ho aj pravdivo interpretovať. Po roku 1989, keď sa zmenili spoločensko-politické pomery a slovenská historická veda sa zbavila okovov marxisticko-leninskej metodológie, cenzúry a autocenzúry, Ladislav Tajták svoje vystúpenia na vedeckých podujatiach alebo začínal, alebo ukončil poukázaním na chyby, ktoré pri výklade dejín urobil on sám, hoci pod tlakom daných spoločensko-politických podmienok. Môžeme dodať, že šlo o metodologické pochybenia, nie o faktografickú základňu, ktorá zostala bádateľom, pokračovateľom v jeho práci, ako bohatý zdroj poznatkov o histórii 19. a začiatku 20. storočia.

Univerzitný profesor PhDr. Ladislav Tajták, CSc. získal za svoju prácu viaceré ocenení. Jedno z nich sme už uviedli – vyznamenanie Pamätníka Yad Vashem v Jeruzaleme „Spravodlivý medzi národmi“ (1993). K oceneniam, ktoré si vážil, patrila Cena Daniela Rapanta za celoživotné dielo v oblasti historických vied od Historického odboru Maticy slovenskej (2006), Zlatá medaila Univerzity

nisterstvo vnútra SR, Štátny archív v Košiciach, 2020, s. 3 – 4.

46 BODNÁROVÁ, Miloslava. K životnému jubileu docenta PhDr. Ladislava Tajtáka, CSc. In *História III*. Ed. Michal Otčenáš, Peter Švorc. Prešov: FFUPJŠ v Prešove, 1994, s. 7. ISBN 80-88722-09-8.

47 Za túto informáciu ďakujem Erikovi Dulovičovi zo Štátneho archívu v Košiciach.

48 HALAGA, Ondrej R. *Memorabilia z Európy a vlasti*. Prešov: Universum, 2008, s. 199, 219. ISBN 978-80-89046-49-2.

P. J. Šafárika za celoživotnú vedeckú a pedagogickú činnosť v oblasti histórie (2009), Cena Jána Bayera za celoživotné dielo, ktorú mu odovzdal dekan Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (2016), Pamätná medaila pri príležitosti 60. výročia Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (2019).

Výbor SHS mu udelil Plaketu Slovenskej historickej spoločnosti, ktorou si od roku 1919 spoločnosť chce každoročne uctiť vybraných domácich a zahraničných historikov za ich mimoriadne zásluhy o prehĺbovanie poznania dejín Slovenska. Nositeľom plakety s poradovým číslom jeden sa *in memoriam* stal prvý predseda Slovenskej historickej spoločnosti profesor Daniel Rapant. K jej nositeľom Dr. h. c. mult. prof. PhDr. Richardovi Marsinovi, DrSc., prof. PhDr. Jozefovi Šimončičovi, CSc. a PhDr. Ivanovi Kamencovi, CSc., pribudol za rok 2020 aj prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc., žiaľ, už len „*in memoriam*“.

V apríli 2021 by sa bol profesor Ladislav Tajták dožil 100 rokov. Nestalo sa tak. Odišiel potichu, nenápadne, v čase, keď si väčšina z nás sadala k vianočnému stolu a bilancovala končiaci sa rok 2020 – to, čo sa podarilo splniť i to, čo sa nepodarilo. Ak by profesor Ladislav Tajták bilancoval to, čo ešte nestihol urobiť, ale mal to v pláne, bol by to určite dlhý zoznam, aspoň tak mi to vyplývalo z posledných rozhovorov s ním ešte v neskorej jeseni 2020. Česť jeho pamiatke!

LADISLAV TAJTÁK: „... *EHRlich GESAGT REDE ICH NICHT GERNE ÜBER MEIN ALTER UND GEBURTSTAGE...*“
(27. APRIL 1921–25. DEZEMBER 2020)

PETER Š V O R C

Einer der führenden Vertreter der slowakischen Geschichtswissenschaft in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts war Professor Ladislav Tajták (27. April 1921–25. Dezember 2020). Seine Forschung konzentrierte sich auf die Geschichte der Ostslowakei im 19. Jahrhundert und in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts mit besonderem Schwerpunkt auf den nationalen Fragen dieser Vielvölkerregion und der Auswanderung in die USA. Eine Reihe von Studien, die er zu diesem Thema veröffentlicht hat, dienen bis heute als grundlegender Ausgangspunkt für neue Forschungen seiner Anhänger.

Ladislav Tajták organisierte als Vorsitzender der Ostslowakischen Abteilung der Slowakischen Historischen Gesellschaft bei der Slowakische Akademie der Wissenschaften eine Reihe von wissenschaftlichen Konferenzen und Seminaren, um die Forschungsaktivitäten zu fördern, aber auch um die Geschichtswissenschaft in einem breiteren Laienumfeld zu fördern. In den 50er und 60er Jahren des 20. Jahrhunderts half er beim Aufbau des Lehrstuhls für Geschichte an der Philosophischen Fakultät der Pavol-Jozef-Šafárik-Universität in Prešov (heute Universität Prešov). Als Hochschullehrer führte er seine Studenten zu kritischem Denken und konsequentem Arbeiten

mit Archivmaterial sowie zu ehrlicher Arbeit mit geschriebenem Text. Dies tat er auch als Mitglied der Redaktionsrat des Historischen Magazins des Historischen Instituts der Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Bratislava. Er ist Träger vieler Auszeichnungen und Ehrungen, aber eine davon schätzte er als außergewöhnlich ein – die Auszeichnung des Zeitzeugen Yad Vashem in Jerusalem „Gerechte unter den Völkern“.

Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.
Inštitút histórie FF PU
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
e-mail: peter.svorc@unipo.sk